

De Heraut

van de

Bereformeerde Kerken in Nederland.

Het auteursrecht van den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de wet van 26 Juni 1881 (Staatsblad N°. 124).

Dit blad wordt geregeld des Vrijdags aan de geabonneerden verzonden.
Bijdragen van medewerkers, ingezonden stukken en alles wat verder den inhoud van dit blad betreft, te adresseren aan de REDACTIE. Abonnementen en Advertenties aan den Uitgever J. A. WORMSER, Bureau N. Z. Voorburgwal 44, te Amsterdam.
Insendingen die later dan Dinsdag 's namiddags te 12 uren worden ontvangen kunnen voor het nummer van die week niet meer in aanmerking komen.

Zondag 19 September 1897. N°. 1030.

Abonnementen: franco aan huis, per drie maanden f1.20. Afzonderlijke nummers aan het Bureau f0.10 Cent.
Abonnementen worden aangegomen door alle Boekhandelaren, Postdirecteuren en aan het Bureau te Amsterdam.
Advertenties: van 1 tot 6 regels 20 Cent; voor elke regel meer 15 Cent.
Aanvragen en vernedeling van leedegaven en Verlagen van Verzeningen f0.10 Cent, per regel.

Van de gemeene Gratie.

DERDE REEKS.

XVII.

En heeft onder ons gewoond.
Joh. 1:14.

Nu de samenhang tusschen de gemeene gratie en het stuk der Voorverordening in het verlichte licht is gesteld, dient te worden nagegaan, in hoeverre het leerstuk der algemeene genade ook met de belijdenis omtrent den Christus in leerstelling verband staat. Want wel mogen we niet weigeren op den dusgenaamd Christocentrischen ¹⁾ doolweg, die uitloopt op de feitelijke pantheïstische voorstelling alsof het Godmensche in den Christus stond boven hetgeen het enkel Goddelijk en niet tevens menscheel is in den Vader. Maar toch mag bedacht worden voor deze ketterische mystiek, ons nimmer de centrale betekenis doen voorbijzien, die het dogma der Vleeschwording inneemt in de dogmatiek. In het wezen der zaak kan er nooit een ander middelpunt voor alle ding zijn dan God zelf, en juist te dezen opzichte hebben de apostelen der Christo-centrische theologie, zij het ook in onbedachtzaamheid, aan de eere en majesteit des Goddelijken Wezens te kort gedaan. Maar als er sprake is, niet van het wezen der dingen, maar van het redebeleid onzer gedachten in de dogmatiek, dan loopen alle draden van het weefsel wel terdege op het mysterie der Vleeschwording uit; eenvoudig wijl onze dogmatiek het verband tusschen God en een in zonde verzonken wereld in het licht stelt, en dit verband op niet één enkel punt buiten den Christus omgaat. Wie deze beide verwisselt, geraakt in verwarring. Zoo beslist en stellig toch als de Christo-centrische voorstelling te verwerpen is, zoo dikwijls er van het wezen der dingen gehandeld wordt, even ongetwijfeld moet de vraag: „Wat dunkt u van den Christus?“ het verbindingslid blijven, dat de onderscheidene deelen der dogmatiek in onderlingen samenhang houdt.

Ook bij het leerstuk der „gemeene gratie“ hebben we ons alzo af te vragen, waar en hoe in het dogmatisch weefsel de draden loopen, die ons den samenhang tusschen dit leerstuk en het „mysterie van den Christus“ ontdekken. We gaan hierbij uit van de betuiging van den apostel Johannes: „En het Woord is vleesch geworden, en heeft onder ons gewoond“, overmits juist in de tegenstelling en in het onderling verband van deze beide uitspraken de aanduiding ligt van wat we zoeken. In de Vleeschwording op zichzelf treedt de gemeene gratie niet als noodzakelijke schakel op. De ontvangenis van den Christus uit den Heiligen Geest is een volstrekt, een absoluut wonder. Van graadverschil is hierbij geen sprake. Het is de ontvangenis niet uit den wil des mans, maar uit den Heiligen Geest, die alle gemeenschap tusschen den Christus en het zondeleven van ons menscheel geslacht afsnijdt. En al ontkenne we nu niet, dat de „maagd Maria“ een „toebereid vat“ was, en al doet het ons even rustig aan, wanneer we belijden: „geboren uit de maagd Maria“, als ons reeds de enkele klank stuiteren zou, zoo we lezen: „geboren uit Herodias“, toch mag ten deze in het

altoos slechts *betrakkelijk* verschil tusschen deze beide vrouwen nooit de oorzaken van Messias' heiligheid worden gezocht. Die heiligheid dankte Messias uitsluitend, *onzakelijk* aan zijn Godheid, en wat de *instrumentele* werking aangaat, aan zijn ontvangenis uit den Heiligen Geest. Het is deze wonderde ontvangenis, die alle gemeenschap met de erfschuld van Adam en alzo alle gemeenschap met de erfzonde afsneet; en uit dien hoofde maakt het op zich zelf geen verschil, of deze afsnijding plaats greep in het organisme van een edeler persoon als Maria, dan wel of ze had plaats gehad in het organisme van een vrouw van min edele herkomst en persoonlijkheid. Wie blanke melk door een ondoordringbare glazen tusschenwand afscheidt van een andere gekleurde vloeistof, bereikt dezelfde uitkomst, onverschillig of hij ze door dien glazen wand afscheidt van roetzwarte inkt, of wel van zonnig perelende wijn. Mits de glazen wand *niet* doorlate, blijft de melk juist even blank, als zich aan de andere zijde van den scheidsmuur een donkerzwart, of wel een licht getint vocht bevindt. En zoo ook was het voor de ontvangenis van den Christus op zichzelf onverschillig, of in de vrouw die hem ontving, het zondige donkerder of lichter geschakeerd was. Indien maar vaststond, dat hij in zijn ontvangenis met dit zondige in de vrouw die hem ontving, geen zweem van gemeenschap kon hebben, derde het meer of min zondige karakter dier vrouw zijn heiligheid niet. We loochenen daarom wel het feit niet, dat de maagd Maria, naar graadverschil, hoog stond, en doorzien hiervan wel terdege de zinrijke betekenis, maar die betekenis ligt niet in de ontvangenis zelf, alsof de edeler ontwikkeling van deze maagd ook maar iets aan de heilige ontvangenis van den Christus had toegebracht. In een *betrakkelijk* verschil kan nooit de oorzaak liggen voor een *volstrekt* onderscheid; en het onderscheid tusschen den Christus en alle kinderen der menschen is ten dezen absoluut. Wij allen zijn onder de erfschuld ontvingen, de Christus alleen staat buiten de erfschuld, en dus ook buiten de erfzonde, eeniglijk krachtens zijn ontvangenis uit den Heiligen Geest.

Dat dit niet anders kan, blijkt ook nog op andere wijze. Er zijn erfelijke gebreken, en erfelijke zonden, die men soms drie vier geslachten van vader op kind ziet overerven. En al dient erkend, dat veel in die gebreken en zonden ook te wijten is aan opvoeding en gelijkssoortigheid van levenskring, toch mag nimmer gezegd, dat de afstamming in die soort erfelijke zonden niet meesprekt. Immers zelfs tot in de formatie van het lichaam en in de menging van het bloed gaan zekere bepaalde zondige neigingen over. Ware er alzo bij het mysterie der Vleeschwording sprake van zulke erfelijke zonden en gebreken, dan zeer zeker zou te belijden zijn, dat het een zeer groot verschil maakte, uit welk geslacht, uit welke familie en uit welke persoon de geboorte plaats greep. Bij wat we noemen „erfelijke zonden“ rekent toch het verschil tusschen de ééne en de andere familie, en tusschen de ééne of de andere moeder wel terdege mede, ook al denkt ge slechts aan die eigenaardige zonden, waarin het karakter uitkomt. Maar juist van die soort „erfelijke zonden“ is hier in het minst geen sprake, er is hier alleen sprake van „de erfzonde“, wat heel iets anders is. Erfschuld en erfzonde toch komen ons niet toe uit onze moeder, maar uit Adam. Diensvolgens is deze erfschuld en erfzonde voor allen die uit Adam geboren zijn, geheel dezelfde. „Allen zijn in zonde ontvangen en geboren en daarom allerhande ellende, ja, der verdorpenis onterworpen.“ Of dus Johannes de Dooper uit Elisabeth, en de prinses die zoo zondig danste voor Herodes, uit Herodias geboren was, deed aan het overgaan van de erfschuld en de erfzonde, als zoodanig, niets toe of af. Dit stond voor beiden gelijk. En overmits nu ook bij de Vleeschwording van den Christus de vraag niet loopt over erfelijke familie-zonden, maar uitsluitend over de erfschuld en erfzonde die ons uit ons verband met Adam toekomt, springt het ook langs dezen weg in het oog, hoe de zedelijke gesteldheid van de moeder des Heeren niets aan zijn ontvangen worden *buiten* erfschuld kan toebrengen, noch ook iets daarop kon afdwingen.

Ook al beschouwt ge de maagd Maria als de *betrakkelijk* heiligste moeder, toch zou ook haar kind niet anders dan in zonde ontvangen, en daarom aan de verdorpenis onderworpen zijn geweest, indien niet het wonder van de ontvangenis uit den Heiligen Geest tusschen beide ware getreden. Iets waaruit dan evenzeer volgt, dat dit wonder geheel dezelfde uitwerking zou hebben gehad, ook al ware die moeder persoonlijk in veel erfelijke en dadelijke zonden ontwikkeld geweest. Het is niet uit de geestelijke of zedelijke gesteldheid van de moeder van Jezus, maar uitsluitend uit de ontvangenis uit den Heiligen Geest dat het staan buiten de erfschuld en dus ook buiten de erfzonde in den Messias, althans instrumenteel, moet verklaard worden. We zeggen: althans instrumenteel. Nog hooger genomen toch, was alle wezenlijke gemeenschap tusschen Christus en onze erfschuld afgesneden door zijn God-zijn. Omdat hij zelf God was, daarom kon hij met geen schuld of zonde in wezenlijke gemeenschap treden. En omdat hij dit niet kon, daarom is hij ontvangen uit den Heiligen Geest, en was elke andere ontvangenis bij den Christus ondenkbaar.

De poging om zuiverder licht op deze ontvangenis te laten vallen door de maagd Maria's zelf, „t'zij in“, hetzij na haar ontvangenis, volstrektelijk van de gemeenschap met de zonde uit te sluiten, gaat dan ook eenzijdig dieper, dan de voorstelling alsof in Maria's *betrakkelijk* heiligheid de oorzaak van Jezus' onzondigheid kon gelegen zijn, maar blijkt van de andere zijde haar doel te missen. Bessende dat met een verschil in graad hier niets te vorderen viel, heeft men getracht, gelijk we later nog breder aantoonen, in Maria een *volstrekt* heiligheid te stellen. Niet alsof men de ontvangenis van Maria op één lijn met die van den Christus gesteld had. Veel eer gaf men toe, dat de ontvangenis van Maria uit den wil des mans was geweest, dat zij alzo in haar ontstaan deel had aan de erfschuld, en dat ook haar heil niet volkomen kon zijn buiten het zoenoffert van Christus. Maar men nam aan, dat zij reeds in haars moeders schoot geheiligd was, ja ten slotte, dat deze heiliging van de maagd Maria reeds had plaats gegrepen vóór het leven in haar kwam. Niet allen geven ook dit laatste toe, en Thomas van Aquino achtte dit zelfs ondenkbaar, edoch ten slotte behield deze voorstelling de overhand. Ook gaf men nog wel toe, dat de „somes peccati“, of wat onze belijdenis noemt „de onzalige fontein“ nog potentieel in Maria aanwezig bleef, edoch gebonden, zoodat er geen zonde uit opkwam, maar ook hier neigde de voorstelling almeer naar het absolute, om feitelijk het aanwezig zijn der „onzalige fontein“ te loochenen. Doch hoe dit ook beredeneerd werd, het doel bleef, om elk contact met het zondige voor den Christus uit te sluiten, en voor zoover men dit in zijn moeder beoogde, was het juist gezien, dat men alsdan niet in het *betrakkelijk* rusten kon, maar steeds scherper en beslister tot het *absoloot* heilige van Maria moest voortschrijden. Elke gemeenschap tusschen Maria en de zonde bleef daarbij een struikelblok, en eerst als die gemeenschap volkomenlijk te loochenen viel, zou het doel bereikt zijn.

Maar juist dat doel viel nimmer te bereiken, en is dan ook niet bereikt. Dat Maria geboren is uit den wil des mans blijft, en hiermede blijft de band bestaan, die haar aan de erfschuld bindt. Ging men toch zoover om ook dien laatste band door te snijden (en dan eerst was men er), zou heel het

gaan tot een verschijning onder de menschen. Dan eerst kon de heerlijkheid des Beniggeborenen worden gezien.

Bovendien heet de proloog van Johannes komt dan eerst tot zijn recht, indien men aan die woorden: *«en heeft onder ons gewoond»* dien dieperen zin toekent. Had toch de apostel in die eerste hemelsche klanken van zijn Evangelie zich tot het geestelijke bepaald, en in het geestelijke als opgesloten, dan zou men nog waken kunnen, dat hij, alom tot den Christus in het vleesch overgaande, ook hem alleen van zijn geestelijke zijde in het licht poogde te stellen. Maar nu Johannes dit niet doet, nu hij integendeel juist begint met op de schepping van alle dingen te wijzen, en er nadruk op legt, hoe de Christus «het licht der menschen» was reeds van de Schepping aan, nu zou alle verband met Johannes majestueuse inleiding verboden worden, indien men, aan zijn getuigenis omtrent de vleeschwording toegekomen, nu toch ons menschelek leven als zodanig weer varen liet, om zich uitsluitend in het geestelijke terug te trekken. Ja, de krasse uitdrukking dat het Woord vleesch werd, verbiedt dit zelfs. Juist die uitdrukking tocht doet op het lang verbeide oogenblik, waarop de scheidsmuur tusschen het geestelijke en het vleeschelijke, het zichtbare en het onzichtbare, zou worden weggenomen, om alom de volle heerlijkheid Gods, niet meer van den Sinai, maar in genade, en niet meer in de schaduwen, maar in waarheid en werkelijkheid te laten uitstralen.

Het Woord is vleesch geworden en heeft onder ons gewoond... vol van genade en waarheid.

Wil alzoo de apostel aanduiden, dat hetgeen met de heilige ontvangenis van den Christus begon, zich voortzette in zijn openbaring onder de menschen, door zijngaang in hun levensgemeenschap, dan zou het uiterst oppervlakkig en willekeurig zijn, indien men deze levensgemeenschap louter uitwendig opvatte, en alleen verstonde van zijn feitelijke omwending op aarde. Ge kunt u als reiziger in een vreemd land op straat feitelijk onder de wandelende menigte bewegen, zonder dat er tusschen die schiere en u zelve van levensgemeenschap ook maar sprake valt. Wat ons met anderen saambindt en vereenigt, zijn tal van ongezinde banden, zijn allerlei verhoudingen en betrekkingen, die maken, dat er iets gelijksoortigs omgaat in hun hart, en in het uwe, en dat op tal van punten van levensuiting met de hune als in eenzelfde bedding samen-vlocht. In uw eigen woning voelt ge dit met wie u eigen huisgenooten zijn; en ook in den engen kring met wie eens geestes met u blikken, komt dat zeer sterk uit; zoo sterk, dat ge u soms afvraagt of er nog wel een eigen leven door elk der afzonderlijke leden van het gezin, en door elk der afzonderlijke personen in dien kring, geleefd wordt. Maar ook al springt buiten uw huis, en onder wie verder van u afstaan, dat trekken van de banden der gemeenschap, dat gemeenschappelijk leven van één leven; dat één zijn en zich één gevoelen, minder in het oog, toch gaat ook daar de levensgemeenschap op allerlei wijze door, ook al kost het u meer moeite, er u rekenschap van te geven. Wat ontzaglijk verschil maakt niet reeds de enkele taal, al naar gelang ge die met uw omgeving in hetzelfde vaderland gemeen hebt, of wel in een vreemd land als een scheidsmuur rijzen niet tusschen uw gedachtenwereld en die van de lieden die om u zijn. Wilt ge derhalve het ingaan van Jezus in de levensgemeenschap van het toenmalig Israël verstaan, dan is het hier eisch, dat juist op die onzichtbare banden volledig licht valle, overmits juist in die banden tusschen menschen en menschen de gemeene gratie zich openbaart.

„Medicijn voor het gebeente“.

Leifelijke reden zijn eene honigraat, zoet voor de ziele, en medicijn voor het gebeente. Spreuk. 16: 24.

«Zoet voor de ziele», en tegelijk een medicijn voor het gebeente» zijn, zoo getuigt de Heilige Schrift, de leifelijke reden.

Onder «ziel» wordt hierbij al het gevoelige leven in de menschen verstaan, en onder «gebeente» zijn verborgen grondslag, het diepere in zijn wezen, waar zijn bestaan en persoon op rust.

«Ziel» is hier meer de uitbottende der plant, en «gebeente» de stam niet den wortel, zodat in dezen samenhang de ziel niet meer, maar minder dan het gebeente aanduidt. «Ziel» is hier niet ons geestelijk deel, dat hoog boven alle vleesch en bloed, en dus ook boven alle skelet en gebeente uitgaat, maar de bovenbouw op het fundament, terwijl het gebeente als grondslag er onder ligt. Op een manier zooals ook wij van iemand ruggespraak spreken, niet om in letterlijken zin dat lichaamsdeel, maar om de kracht tot weerstand die in hem is en uit hem kan opkomen, aan te duiden.

Als we sterven teert van lieverlede al het week en gevoelige van ons lichaam weg, maar wat blijft in het gebeente; en als ge na jaren de lijk-kist opent, vindt ge niet terug wat hier «de ziel» heet, maar alleen wat hier «gebeente» genoemd wordt, als het duizende, het blijvende, het minder vergankelijke in onze verschijning.

Na is er pijn, die alleen in ons gevoelig deel opkomt, maar die alleen woelt door wat hier de gevoelige «ziel» heet, maar er is ook een pijn die uit het gebeente in het gevoel sluip, en wie ooit aan het been geraakt, in het gebeente gewond, of tot in het skelet geperst werd, weet maar al te bitter, wat naamloze, vijandige pijn elke verstoring van het beenweefsel teweegbrengt.

Dat ook die bitterste pijn feitelijk alleen in het zenuwleven knaagt en vijmt, doet er hier niet toe. De Schrift spreekt noch ontleendkundig noch physiologisch. Ze getuigt in het gemeene spraakgebruik.

En voor dat spraakgebruik nu is alle kwaad dat in het gebeente huist van hoog ernstig en uiterst bedenkelijk karakter; en juist daarom is «medi-

cijn voor het gebeente» de kostelijkste medicijn, omdat zij de bitterste krankheid geneest.

Die «medicijn» voor het gebeente nu is ons geboden in «leifelijke reden»: een uitdrukking die ge allereerst in gemeenen zin hebt te verstaan.

Die «leifelijke reden» vergelijkt Salomo bij een honigraat. Kenmerk van de honigraat is haar keurigheid van afwerking en inderling, of wilt ge haar zuiverheid van vorm en verschijning, gevoegd bij het zoete, kleverige en zuiverende van haar inhoud.

Leifelijke reden zijn alom woorden, in keurigheid zuiveren vorm samengevoegd, en die dragers zijn van wat zoet smaakt, kleef in wie de woorden opvangt, en bij dat kleven weldadig aandoet.

En dat is ook metterdaad het karakter en de inwonende kracht van menscheleke taal des medelijdens, als die taal uit het hart komt en, door het oor, het hart van den lijder bereikt mag.

Woorden op zichzelf raken wat men wel eens noemt de koude kleeren niet. Woorden zonder meer zijn aan een schelp zonder parel en aan een kruik zonder water gelijk.

Ze klinken maar hebben geen ziel.

En tot wezenlijke reden, worden die helle geramenen eerst, als de mensch ze boesteert als vorm om er den inhoud van zijn ziel, om er den gloed van zijn hart, om er den adem van zijn warm gemoedsleven in te doen uitstralen.

Maar zoo genomen, dan zit er ook in die rede een stuk menschelek hart, een deel menscheleke levensadem, een gloed van menscheleke zielswarmte, een uitvloeiing van menscheleke gevoel.

Past nu die uitvloeiing bij het oor en bij de ziel van wie aldus wordt toegesproken, zodat die menscheleke taal uit hart in hart overgaat, dan wordt door het hart van den aldus toegesprokene die gloed van menscheleke zielswarmte in zich opgenomen. Dit koestert, dit verkwikt, dit wekt heerlijke aandoeningen. En waar aldus de taal der liefde, de taal der vertroosting, de taal der bemoediging, uit het hart in het hart overglijdt, daar wordt het nog telken dage door menschen ondervonden, dat zoo leifelijke reden zoet zijn voor de ziel.

Dit is het mysterie, waarom de één wel, de ander niet kan troosten, de één prediker wel en de andere niet zijn gehoor kan boeien en meeslepen.

Wie woorden geeft, vordert niet, en vermoet.

Wie zijn woord weet te gebruiken als voertuig voor den gloed van zijn eigen hart, raakt het hart van wie hem aanhoort.

Toch is dit nog slechts de eerste graad van uitwerking, die leifelijke reden hebben kunnen.

De tweede en volende graad is, als het woord u tot uit het gebeente opkomt, en daarom tot in het gebeente van wie u hoort, kan doordringen.

Jammerlijkerwijze merkt ge dat het meest in boezen zin.

Als de één mensch in booze drift tegen den ander verhit wordt, en achter die drift, haat, nijd of wrekenacht loert, dan merkt ge nog telkens, hoe het woord zich verscherpt, met zij beswangerd uitkomt, en met zoo rauwe keel wordt uitgesproken, dat ge gevoelt hoe het den nijdigend tot uit het diepste van zijn wezen, ja, tot uit zijn gebeente, komt.

In zulk een onzalig oogenblik wordt de plompe mensch op zijn manier in het booze wel-sprekend, en de tergende, hooneende woorden van schimp en bitterheid, die dan over de lippen meer schijnen dan gliden, zijn vaak zoo overweldigend machtig, dat er geen stuiten aan is, dat ze u koud maken, en als ze u persoonlijk treffen, u vijanden door uw hart heen, om u te wonden tot in uw gebeente.

Maar bezitten giftige reden de macht om aldus tot in het gebeente te wonden, omgekeerd bezit de leifelijke rede het vermogen, om even-zoo tot in het gebeente door te dringen, en het als medicijn te genezen.

Maar ook hier moet de evenredigheid blijven doorgaan. Zoo diep als uw woord er bij den ander in zal gaan, even diep moet het ook bij u uit uw wezen opkomen.

Met een woord uit de oppervlakte bereikt ge nooit de wonde in het gebeente. Zelfs met een woord uit het gevoelige levent dringt ge daar nog niet door. En eerst als het leven in u zoo diep opwaakt, dat uw ernst, uw liefde, uw medegevoel uit de saampersing van heel uw wezen, of wilt ge uit uw gebeente opkomt, bezit u woord die weldadige werking, dat het tot in het gebeente des anderen doordringt, en hem zijn wonde geneest.

Toen Jezus tot Judas zei: «Verdraagt ge den Zoon